

Kiss Alajos alezredes:

ENSZ-MISSZÓ A KÖZÉP-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁGBAN

ÖSSZEFOGLALÓ: A Magyar Honvédség 2015. március 21-én indította útba az ENSZ egyik leg-újabb, afrikai békeműveletébe az első négy magyar katonát. Ketten törzstiszti, ketten pedig katonai megfigyelői feladatokat látnak el. Az új szerepvállalással Magyarország is egyre árnyaltabb, teljesebb képet kap eme nehéz sorsú ország jelenlegi helyzetéről. A tanulmány bemutatja az ország alapvető jellemzőit, az ott jelenleg működő ENSZ-misszót, illetve röviden beszámol az azzal kapcsolatos ENSZ-határozatokról.

KULCSSZAVAK: MINUSCA, BINUCA, MISCA, katonai megfigyelők, Közép-afrikai Köztársaság, Bangui, ENSZ-békeművelet

BEVEZETÉS

Egy nagy létszámú művelet felállítása kihívásokkal teli feladat. Fokozottan érvényes ez egy olyan országban, melynek egyetlen időszakosan hajózható folyója van, hatalmas területe – hazánkénál több mint hatszor nagyobb – ellenére mindössze két, minimális infrastruktúrával rendelkező aszfaltozott repülőtere és egyetlen szilárd burkolatú, a határig vezető főútja van. A katonai megfigyelő az ENSZ „szeme és füle”. Jelenléte sokszor fontos és elengedhetetlen egy országban, de csak akkor látja el jól feladatait, ha biztosítottak részére a munkavégzéshez szükséges feltételek.

A Közép-afrikai Köztársaságban jelenleg működő ENSZ-misszió, a MINUSCA¹ kezdeti hónapjaiban például több katonai megfigyelői őr is igen szerény körülmények között, saját gépjármű nélkül látta el feladatát.

Írásom célja a MINUSCA katonai megfigyelői tevékenységének a bemutatása a kezdetektől napjainkig, valamint igyekszem felvázolni a lehetséges jövőképet, a kiutat a jelenlegi bonyolult helyzetből. A leírtak alapvetően a szerző véleményét, személyes tapasztalatait tükrözik, így azok nem tekinthetők sem az ENSZ, sem pedig a Magyar Honvédség hivatalos álláspontjának. Bár a céloom egy teljes körű leírás összeállítása volt, mégsem jelenthetem ki, hogy a cikk minden felmerülő kérdésre választ ad.

HÁTTÉR-INFORMÁCIÓK

A Közép-afrikai Köztársaság

Az ország a kontinens közepe táján helyezkedik el, területe mintegy 623 ezer km², lakosságának létszáma 2015 közepén – becslések szerint – 5,4 millió fő volt.² Hosszú ideig francia

¹ MINUSCA – Mission multidimensionnelle intégrée des Nations Unies pour la stabilisation en République centrafricaine. A misszió nevének a rövidítése annak francia megnevezéséből ered. Jelentése magyarul: Az ENSZ többdimenziós integrált stabilizációs művelete a Közép-afrikai Köztársaságban.

² <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ct.html> (Letöltés időpontja: 2016. 02. 03.)

gyarmat volt, 1960 augusztusában vált függetlenné. Azóta – sok más afrikai államhoz hasonlóan – alapvetően államcsínyek és polgárháborús időszakok alakították a történelmét. Bár természeti kincsekben (pl. gyémánt, arany, uránérc) nagyon gazdag, de az ország elhelyezkedése a kontinensen belül, vagyis nehéz megközelíthetősége gátat szabott a korai kizsákmányolásnak. Tengerrel közvetlen kapcsolata nincs, az egyetlen összeköttetést biztosító vízi út csak időszakosan hajózható. Közúti kapcsolata az óceánnal jelenleg elsődlegesen nyugati szomszédján, Kamerunon keresztül biztosított, de a határ és a főváros közti ellátási útvonalon haladó oszlopok a fegyveres csoportok támadásainak gyakori célpontjai. Az ország elmaradottságának, valamint a szegénység ellenére tapasztalható drágaságnak most is a nehéz megközelíthetőség a legfőbb oka: mivel a közúti szállítás igen nehézkes és veszélyes, az árszínvonal az importtermékek vonatkozásában messze meghaladja a hazánkban megszokott szintet.

1. ábra A Közép-afrikai Köztársaság elhelyezkedése a kontinensen

Forrás: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ct.html> (Letöltés időpontja: 2016. 02. 03.)

Az országban – történelméből adódóan – francia nyelvű közigazgatás működik. A lakosság összetétele meglehetősen sokrétű, és bár a francia mellett a szango is hivatalos nyelv, ez utóbbit anyanyelvként a teljes népességnek csak mintegy 10%-a beszéli. Az országban emellett legalább 80 törzsi nyelvet is használnak.

Az ország infrastruktúrája fejletlen, az átmeneti kormány a polgárháború befejezése óta még nem tudta teljesen kiépíteni az államszervezetet, és nem ellenőrzi az ország teljes területét sem. Súlyos problémák vannak a határőrizet és a rendfenntartás területén is. Ez mind jelentős negatív hatással van a lakosság életére: a helyi fegyveres csoportok illegális ellenőrző pontokat állítanak fel, ahol megsarcolják a portékáikat piacra vivő szegényeket, a határ menti területeken pedig folyamatos a – feltételezhetően a szomszédos országokból „átlátogató” – fegyveres csoportok tevékenysége. Jellemzően automata fegyverekkel támadnak, elriasztják a helyi lakosságot, elviszik a terményt, a jószágot. Akcióik általában nem életellenesek, mert tisztában vannak azzal, hogy a földművesek újra termelni fognak, és ezért inkább időnként visszatérnek.

A lakosság mintegy fele keresztény (katolikus és református), ők nagyrészt az ország nyugati részén, a lakosság 15%-át kitevő muzulmánok viszont inkább az ország keleti területein élnek, a többiek különböző törzsi vallások követői. Kevés a homogén vallású terület. A háttérben manipuláló erők a keresztények és a muzulmánok szembenállását apróbb cselekményekkel, eseményekkel könnyen fenn tudják tartani.

A jelenlegi missziót megelőző műveletek

Az ország lakosságának már van tapasztalata a nemzetközi missziók befogadásával kapcsolatosan. Az ENSZ BT 1778. sz. számú határozata³ (2007) rendelkezett egy térségi misszió (MINURCAT⁴) felállításáról, melynek célja a Szudán, Csád keleti és a Közép-afrikai Köztársaság északkeleti részén kialakult biztonsági helyzet kezelése volt. Az évek során a rendezés érdekében a Biztonsági Tanács a különböző ENSZ-segélyszervezetek tevékenységének összehangolására létrehozta az ENSZ Integrált Békeépítő Irodáját a Közép-afrikai Köztársaságban⁵ (BINUCA⁶). A Közép-afrikai Államok Gazdasági Közössége is felállított egy missziót Közép-Afrika Többnemzeti Ereje (FOMAC⁷) néven. A 2013-ban lezajlott puccs után kialakult helyzet rendezése érdekében a térségbeli államok az ENSZ BT 2127. sz. határozata alapján az Afrikai Unió égisze alatt létrehoztak egy afrikai vezetésű, nemzetközi támogató missziót MISCA⁸ néven. A missziót francia támogatással 2013 decemberében telepítették. Az Afrikai Unió államai 3500, míg Franciaország 1200 katonával járult hozzá a fenti műveletekhez.⁹

A MINUSCA megalakítása

A fenti törekvések kevésnek bizonyultak az országban kialakult helyzet stabilizálására, illetve normalizálására. Az országból érkező jelentések alapján az ENSZ BT a 2149. sz. határozatában (2014) egy évre szóló mandátummal hozta létre a MINUSCA-missziót. A változást a misszió keretszámai egyértelműen érzékeltetik: 10 ezer fős katonai kontingens, mely 200 törzstisztet, 240 katonai megfigyelőt foglalt magában, és a katonai kontingensen kívül egy 1800 fős rendőri erőt is megalakítottak. A határozatban a lényeg az ENSZ Alapokmányának VII. fejezetére való hivatkozás: a misszió bármilyen erőt alkalmazhat a mandátumának megvalósítása érdekében.¹⁰ 2015. április 15-én jelentették be a teljes műveleti képesség elérését, de a valóságban még 2016. január elején sem teljesültek a feladat maradéktalan ellátásához szükséges feltételek, csúszott a katonai alakulatok települése, de még az országba való beérkezésük sem fejeződött be akkorra. Katonai megfigyelői szempontból előnytelen változást hozott az első év lejártával jóváhagyott új mandátum, amelyet a BT a 2217. sz. határozatával (2015) hagyott jóvá. Ebben ugyan egy korábbi határozatra hivatkozva 10 750 főben határozza meg a katonai erők maximális létszámát, de már nem említi meg külön

³ http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1778%282007%29 (Letöltés időpontja: 2015. 11. 29.)

⁴ Mission des Nations Unies en République centrafricaine et au Tchad.

⁵ <http://binuca.unmissions.org/Default.aspx?tabid=5542&language=en-US> (Letöltés időpontja: 2015. 11. 30.)

⁶ Bureau Intégré de l'Organisation des Nations Unies en Centrafrique.

⁷ Force multinationale de l'Afrique centrale.

⁸ Mission internationale de soutien à la Centrafrique sous conduite africaine.

⁹ <http://www.misca.peaceau.org/en/> (Letöltés időpontja: 2016. 02. 08.)

¹⁰ <http://point.un.org/MINUSCA/SitePages/MINUSCA%20Background.aspx> (Letöltés időpontja: 2015. 12. 01.)

a katonai megfigyelői létszámot, hanem 480 főben maximalja a katonai megfigyelők és a törzstisztek együttes létszámát.¹¹ Ez természetesen azt is jelenti, hogy a korábban tervezett 240 fős megfigyelői létszám csökkenthető.

A MINUSCA katonai erőinek tagozódása, jellemzői

A misszió katonai erői alapvetően nemzeti zászlóaljakra épülnek. Jelenleg többek között Banglades, Burundi, Egyiptom, Gambia, Kamerun, a Kongói Demokratikus Köztársaság, a Kongói Köztársaság, Marokkó, Mauritánia, Pakisztán és Zambia járul hozzá jelentős erőkkel a művelethez, de szakcsapatokat biztosít Indonézia, Niger és Szerbia is. Az ország a MINUSCA katonai erői vonatkozásában három szektorra tagozódik, és önálló parancsnokság látja el a fővárosban, Banguiban állomásozó erők irányítását. A Nyugati Szektorban három zászlóalj települ. A déli területeket a Kongói Köztársaság zászlóalja, az ország fő ütőerét képező – Banguiból a szektor parancsnokságának otthont adó Bouaron keresztül haladó, az országot Kamerunon át az óceánnal összekötő – 1. számú főközlekedési útvonalat a bangladesi zászlóalj, az északi területeket pedig a kameruni zászlóalj felügyeli.

Egy előírás szerinti ENSZ-zászlóalj 750 főből áll, de vannak eltérések. A kameruniak első kontingense, mely még a FOMAC, illetve a MISCA idején települt, több mint 900 fővel látta el feladatát. Ha azonban hozzátesszük, hogy felelősségi körzetük felér a Dunántúl területével, egyből látható, hogy ez a létszám nem elegendő a feladatok ellátására. A Középső Szektor parancsnoksága Kaga Bandoróban települt, de mivel az arra vezető műút csak Sibutig, a közel 500 km-es távolság feléig aszfaltozott, sokkal rosszabb helyzetben van a nyugati régiónál. Itt északon a pakisztáni zászlóalj, nyugaton Burundi, délen pedig a Kongói Demokratikus Köztársaság zászlóalja járőrözik.

A Keleti Szektor az ország leggyérebben lakott, talán ezért is a legelmaradottabb térségét fedi le. Itt északon a zambiai zászlóalj, a parancsnokságnak otthont adó Bria környékén a marokkói zászlóalj, délen pedig a kambodzsai zászlóalj igyekezett helyreállítani a biztonságot. A Szudán, Dél-Szudán felé nyitott határ, az államapparátus kiépítetlensége, a nemzeti biztonsági erők hiánya kedvező feltételeket biztosít az illegális fegyveres csoportok ténykedéséhez, de a békefolyamatokban részt vevő, legalizált fegyveres csoportok is előszeretettel alkalmaznak a lakosság szenvedését eredményező, korábban már említett útzáratokat, fegyveres zsákmányszerző támadásokat.

A zászlóaljak a felelősségi körzeteik főbb városaiban századokat telepítettek, a kisebb településeken vagy a műveleti szempontból, esetlegesen a fegyveres csoportok aktivitása miatt jelentős körzetekben szakaszerejű különítményekkel biztosítják a jelenlétet és a felügyeletet, de a hatalmas felelősségi területek miatt ezt lehetetlen folyamatosan végezni. Bár az országnak viszonylag sok repülőtere van, és a MINUSCA rendelkezik szállítóhelikopterekkel – a harci rendeltetésűek telepítése folyamatban van –, de nincs semmilyen, az erők támogatására szolgáló 21. századi technikai eszköze, bár 2015 decemberében kezdtek telepíteni Banguiban egy kamerás, ballonos légi megfigyelőrendszert.

A személyi állomány vonatkozásában kijelenthető, hogy a tisztek beszélnek angolul vagy franciául, de ez az altiszti és a legénységi állományra nem, illetve csak azoknak az országoknak a csapataira jellemző, ahol ezek a nyelvek hivatalosak (például Kamerun és

¹¹ <http://reliefweb.int/report/central-african-republic/adopting-resolution-2217-2015-security-council-renew-mandate> (Letöltés időpontja: 2015. 12. 01.)

2. ábra A MINUSCA erőinek elhelyezkedése 2015 áprilisában

Forrás: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/minusca02-15.pdf>
(Letöltés időpontja: 2016. 02. 08.)

Kongó). Az afrikai országok katonáinál a fegyelem és a terhelhetőség megkérdőjelezhető. Személyes tapasztalat, hogy egy egész század képes tevékenységét gyakorlatilag a semmittevésre korlátozni, ha külső felügyelet nélkül látja el feladatát, ezért is fontos a katonai megfigyelői őrsök tevékenységének támogatása, a teljes telepítés mielőbbi elérése.

A fentiekhez hozzátartozik, hogy a szállítási nehézségeket figyelembe véve igen nehéz a 21. századi életkörülmények biztosítása, de a csapatok jellemzően beérik alacsonyabb szintű elhelyezéssel is.

Bár a 10 ezer fő körüli létszám jelentős katonai erőt sejtet, de ezt a körülmények figyelembevételével érdemes értékelni. Az ország úthálózata gyér, a fővároson kívüli aszfaltozott útszakaszok együttes hossza nem éri el az 1000 km-t. Egy század esetenként egy átlagos magyar megyének megfelelő területet fed le bő 100 fős létszámával. Az IFOR 1995-ben a hazánk felét alig meghaladó, 51 187 km² területű¹² Bosznia-Hercegovinába 60 ezer fős erővel vonult be. Ez is jól mutatja, hogy egy 10–11 ezer fős nemzetközi katonai erő, valamint egy kétezer fős rendőri kontingens erős kihívásokkal küzd a biztonságos környezet megteremtése érdekében.

¹² <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bk.html> (Letöltés időpontja: 2016. 02. 08.)

A MINUSCA KATONAI MEGFIGYELŐI TEVÉKENYSÉGÉNEK ALAPJAI, JELLEMZŐI

A kezdetek

Az első katonai megfigyelők 2014 őszén (itteni értelmezés szerint az esős évszak időszakában) érkeztek az országba. A beérkezés nem járt egyből a megfigyelői őrök telepítésével. Logisztikai vonalon súlyos hiányosságok voltak, több őr például jármű nélkül, vagy a kezdeti szakaszban csak egy járművel települt. A mandátumok változása során az eredetileg 10 fősre tervezett őrök létszámát 6 főre csökkentették, ami igen nagy kihívás elé állítja a megfigyelőket, valamint a feladatok végrehajtásáért, „levezenyléséért” felelős megfigyelői irányítóállományt. Bár magas szinten jóváhagyott tervek készültek az őrök gyors telepítésére, a teljes telepítést – bár politikai szinten 2015 áprilisában bejelentették a teljes készenlét elérését – a mai napig nem sikerült elérni.

A jelenlegi helyzet

2015 szeptemberétől – az egyéves missziójuk leteltével hazatelepülő megfigyelők távozása miatt – a katonai megfigyelőket irányító törzs (hivatalos megnevezés szerint MINUSCA Főparancsnokság, Katonai Megfigyelők Parancsnoksága) folyamatos küzdelmet folytat a beérkező új megfigyelők mielőbbi kitelepítése, a megfigyelői őrök működőképességének a fenntartása érdekében. A már települt 17 megfigyelői őr logisztikai ellátottsága is problémás. A Művelettámogató Központtól kapott tájékoztatás szerint 2015. december közepén 2200–2300 konténer volt úton Douala (Kamerun első számú kikötője) és a Közép-afrikai Köztársaság határa között. A határra érkezéstől egy konténer eljuttatása Banguiba – a hivatalos folyamatok gyorsaságát és a közlekedési problémákat figyelembe véve – legalább két hétig tart. A fő utánpótlási útvonal konvojokra vonatkozó áteresztőképessége hetente irányonként két alkalom. Egy konvoj általában 100–150 teherautóból áll, közülük átlagosan 50 szállít konténert a MINUSCA számára.

A fentiekből könnyen kiszámolható, hogy ha nem érik újabb szállítmány Doualába, akkor is több mint fél évig tart a több mint 2000 konténer beérkezése Banguiba. Ehhez hozzá kell tenni, hogy a prioritást élvező, ezért előresorolt szállítmányok (települő zászlóaljok felszerelése, élelmiszer) késleltetik az egyéb anyagok beérkezését. Így fordulhat elő, hogy a megfigyelők részére júniusban, júliusban országúti abroncsokkal átadott vadonatúj terepjárókat 2016 elejéig sem sikerült „átgumiztatni”, terepre való abroncsokkal felszerelni. De hasonló az oka az egyéb javítóanyagok, informatikai eszközök késésének is.

A katonai megfigyelői tevékenység jogi alapjai

A katonai megfigyelők részére összeállított általános műveleti eljárás 2015 márciusában készült el, de azt már többször módosították, illetve kiegészítették. Az őrök felelősségi körzeteit egy térképre szabad kézzel rajzolták fel, majd e-mailben küldték meg ideiglenesen 2015 júniusában. Egyértelmű volt hát a megfigyelői őrök vezetőinek az igénye, hogy a helyzetet rendezni kell. 2016 januárjára készült el egy jóváhagyott, új települési vázlat, mely mutatja az egyes őrök települését, felelősségi körzetét, egyúttal rendelkezik a kezdeti egyenlőtlenségek felszámolása érdekében szükségessé vált áttelepítésekről is.

A KATONAI MEGFIGYELŐI TEVÉKENYSÉG

A katonai megfigyelői őrök összetétele

A katonai megfigyelői őrök létszáma hivatalosan 6 fő, mely egy őrvezetéből és öt beosztottból áll. A beosztottaknak megvan a saját felelősségük: személyügy, felderítés, hadművelet, logisztika, híradás. Ezenfelül szükség esetén más funkciókat is elláthatnak: választási ügyekkel kapcsolatos koordinátor, leszerelési, lefegyverzési és visszaintegrálási koordinátor stb. Az általános műveleti eljárásban megfogalmazott elvnek megfelelően a nemzetek reprezentációját tekintve a „szivárványelvet” kell követni, vagyis minél több földrésznek képviseltetnie kell magát, és egyetlen nemzetből sem lehet két delegált egy őrben. Jelenleg Afrika biztosítja a legtöbb megfigyelőt, ezt követi Ázsia, majd Dél-Amerika, végül Európa.¹³ Figyelembe véve, hogy az ország közigazgatási nyelve a francia, fontos a szerepe a kétnyelvű (angolt és franciát egyaránt beszélő) megfigyelőknek. Sajnos igen kevés az ilyen megfigyelő. A szabadságok és egyéb távollétek miatt ideális esetben két kétnyelvű megfigyelőre lenne szükség őrsként, ezt azonban igen nehéz teljesíteni.

Az őrök elhelyezése

A magyar katonák által ismert és megszokott, a NATO-missziókra jellemző gondoskodás az ENSZ-ben nem ismert. A katonák (a törzstisztek és a megfigyelők) napi illetményt kapnak, melyből fedezniük kell a szállásukat és az étkezésüket. Ennek megfelelően az őrök nagy része magánzállásokon lakik és maga szervezi az étkezését. Ez különösen a rossz közúti kapcsolattal rendelkező, repülőtértől távol települő őrök esetében okoz nehézségeket. Vannak biztonsági előírások, melyeket elvileg mindenkinek be kellene tartania, és amelyek korlátoznák az őrök települési lehetőségeit – kőkerítéssel, szögesdróttal határolt terület, rácszott ajtók és ablakok –, de a valóságban ennek sok helyen lehetetlen megfelelni. Jellemzően a szektorparancsnokságok helyszínén települő őrök részére biztosított az elhelyezés ENSZ-táborban, illetve sátrakban, egy-két további őr a századok elhelyezési körleteiben, kisebb épületekben vannak elszállásolva, a fennmaradó őrök magánházakat bérelnek, vagy templomoknál kialakított, korábban szerzetesek által használt szobákban laknak.

A szektorparancsnokságokon lévő őröknek jellemzően van egy irodásátruk is, a többi őrök pedig vagy a századoknál kaptak irodát, vagy a szállásuk egyik helyiségét használják irodaként. A cél hosszú távon – amikor a biztonsági helyzet lehetővé teszi – az, hogy minden őr elhelyezését bérelt szálláson oldják meg, és csak az irodájuk legyen ENSZ-bázison.

Logisztikai ellátottság

Az előző pontban leírtakat figyelembe véve az ENSZ alapvetően nem szervez étkeztetést az őrök állománya részére. Ahol ez a közös elhelyezésben lévő parancsnokság részére biztosított, ott térítés ellenében a megfigyelők is igénybe vehetik. Azoknak az őröknek, ahol tisztított ivóvíz nem elérhető, a misszió napi egy palack másfél literes ivóvizet biztosít. Ez

¹³ 2016 januárjában 32 ország 150 megfigyelője látott el feladatot a misszióban. Három európai nemzet képviseltette magát: Magyarország négy, Csehország és Szerbia három-három fővel.

egy átlagos európai számára – személyes tapasztalat – rendkívül kevés. Az ENSZ alapvetően csak a működéshez szükséges feltételeket biztosítja, a korábban említett kihívások miatt azt is csak fenntartásokkal.

Minden őrnek jellemzően két terepjáró gépjárműve van. A MINUSCA megfigyelői munkájukhoz Nissan Patrol terepjárókat kaptak. Ezek a gépjárművek rövidhullámú és ultrarövid-hullámú rádióval és GPS-vevővel vannak felszerelve. Bár elvárás lenne, ritka a csörlővel ellátott jármű. A megfigyelők részére biztosított járművek nem páncélozottak. Az őrök tagjai egy-egy szolgálati laptopot és kézi URH-rádiót kaptak. Ideális esetben az őröket a települést megelőzően egy műholdas adattovábbításra alkalmas eszközzel, egy kézi GPS-szel, egy többfunkciós nyomtatóval, egy kis generátorral, valamint irodabútorral is ellátták. Sajnos a valóságban sok gond van az ellátottsággal. Kijelenthető, hogy az őrök felszereltségében igen nagy szerepe van a kitelepülés előtt álló őr vezetője, logisztikai tisztje talpraestségének, esetleges nemzeti kapcsolatainak.

A kitelepült őrök utánpótlása, a kitelepüléskor meg nem kapott eszközök pótlása komoly feladat. Ennek tipikus példája a már korábban említett probléma az országúti abroncsokkal kapcsolatban. Nehézkes a gépjárművek szervizelése is. Elvileg a főbb MINUSCA-bázisokon van egy szerelői csoport, és esetenként van egy szerződött szerviz is, ahol a nagyobb javításokat elvégzik, a valóságban a helyi alkalmazottak kiképzettsége, alkalmazhatósága, teherbírása erős kívánnivalót hagy maga után. A járműveket – a körülményeket figyelembe véve – az ENSZ 5000 kilométerenként kötelezi szervizeltetni, nemegyszer volt azonban olyan helyzet, hogy a megoldásra váró problémák hosszú listájából csak elenyésző hányadot tudtak orvosolni úgy, hogy a szerviz érdekében az őrnek 260 km-t kellett vezetnie (egy irányban!) nehéz terepen.

Az őrök az üzemanyagot alapvetően a közeli kontingenseknél vételezik aláírás ellenében. Ez különösen akkor okoz gondot, ha például egy század egy hónapra a zászlóaljtól csak 500 liter gázolajat kap, amiből üzemeltetnie kell a generátort is. Persze a fenti konkrét helyzetben a szerző által vezetett megfigyelői őr települését követően a zászlóalj vezetése gyorsan reagált, és rövid idő után biztosította a század járőrözéséhez is szükséges havi 2500 litert.

A Közép-afrikai Köztársaságban a fővároson és az ország villamos energiáját biztosító vízerőműnek otthont adó Boalin kívül nem tudok olyan településről, ahol számottevő áramszolgáltatás lenne. Az őrök ezért kaptak generátort. Fontos azonban figyelembe venni, hogy ezek a kis generátorok sem üzemelhetnek 24 órán keresztül, tehát az őrök ezeket az eszközöket az irodai tevékenységre és az akkumulátoros eszközök töltésére használják. Így lehetséges, hogy a laptopokkal és az akkumulátoros műholdas adatközlésre szolgáló eszközzel elméletileg folyamatos kapcsolat is biztosítható. A valóságban azonban ezek a műholdas eszközök nagyban függenek az időjárástól, és az esős évszakban a kapcsolódási lehetőség napokig korlátozott lehet.

Távollét az őrökről

A megfigyelők munkarendje folyamatos, így az elveszett szabadidejük kompenzálására havi hat szabadnapot kapnak. Ehhez hozzájárul a törzstisztek részére is biztosított havi 2,5 nap, és egy kis számítással levezethető, hogy a járandóságok teljes kiadása érdekében a 6 főből kettőnek folyamatosan távol kell lennie. Ezt a helyzetet csak még kiélezi, hogy az anyagfelvétel, a banki ügyek intézése (készpénz felvétele számláról) érdekében havonta egyszer minden őrnek joga és lehetősége van egy főt az ország fővárosába, Banguiba küldeni. A szabadnapok, a szabadságok és az adminisztrációs távollétek előre tervezettek,

jóváhagyásuk az általános műveleti eljárás szerint történik. Fontos azonban megemlíteni az egészségügyi távolléteket is. A misszió összességére kijelenthető, hogy a MINUSCA több embert veszített maláriában, mint fegyveres összetűzések áldozataiként. Szerencsére eddig megfigyelő nem esett áldozatul a betegségnek, de a szerző által vezetett őrs hatfős állományából négyen voltak maláriások, nem is egy alkalommal. Ez is hozzájárul a fennmaradó állomány leterheltségéhez, hiszen a szabadságon, az adminisztrációs ügyek intézése miatt távol lévő, valamint a beteg megfigyelők helyettesítése esetenként megtöbbszörözi az egy személyre háruló feladatokat.

Az őrsök mindennapi tevékenysége

Az általános műveleti eljárás javasol az őrsök számára napi munkarendet, ez azonban az őrs vezetője által szabadon módosítható. Általánosságban elmondható, hogy a megfigyelői őrsök a misszióban járőrtevékenységet folytatnak, valamint találkozókra, megbeszéléseken vesznek részt. A járőrtevékenység egy előre jóváhagyott heti terv szerint, míg a találkozók egy része tervezetten, a másik része pedig a kialakult helyzettől függően alakul. Az őrsök általános feladatát – ENSZ-jelenlét biztosítása, kapcsolattartás a lakossággal, a helyi közigazgatási szervekkel, segélyszervezetekkel – figyelembe véve elvárt a teljes felelősségi körzet lefedése. Egy őrsnek a felelősségi körzete felér egy átlagos magyar megye 4-5-szörösével, tehát érthető a havi 3000 km-es elvárt járőrtevékenység. Sajnos azonban a járművek, az utak állapota, a biztonsági helyzet, valamint egyes megfigyelők hozzáállása miatt ez a mai napig csak igen kevés őrsnél és kevés esetben teljesül.

A heti járőrtervekben szereplő, kíséretet igénylő járőröket a szektor katonai erőinek parancsnoka egy parancsban kiadja feladatként a zászlóalj részére. Ha a zászlóalj leterheltsége, járműveinek állapota lehetővé teszi, akkor biztosítják a kíséretet. Ha valamiért nem kapnak kíséretet, akkor a megfigyelők önállóan döntenek: vagy végrehajtják a járőrfeladatot kíséret nélkül, vagy nem teljesítik az aznapi tervet. Sajnos az őrsök legjobb szándéka ellenére is előfordul, hogy az este megígért kíséret másnap reggelre meghiúsul. A korábbi egyeztetések, előkészületek ellenére a megfigyelőknek módosítaniuk kell a terveiket.

A járőrözéseken és a tárgyalásokon kívül jelentős időt tesz ki az őrs tevékenységéből a jelentések megírása, felterjesztése, valamint az adatbázisok fejlesztése, naprakészen tartása.

Egészségügyi biztosítás

Elméletileg minden távoli helyőrségben települő megfigyelő kap egyéni elsősegélycsomagot, valamint a gépjármű kötelező tartozékai között is van egy egészségügyi csomag. A valóságban az egyéni egészségügyi csomagokat a mai napig sem osztották ki, és nem megoldott a gépjárművek hiányzó vagy lejárt egészségügyi dobozainak a pótlása/cseréje sem. Az állomány jogosult igénybe venni a helyi MINUSCA-kontingens egészségügyi ellátását, de fordulhat a helyi (általában nem kormányzati szervezet által üzemeltetett) kórházhoz is. A valóságban a kontingensek ellátottsága igen gyenge, nem rendelkeznek például malária-tesztel, de esetenként még gyógyszerrel sem. A kórházakkal kapcsolatosan a tapasztalat jobb, de érdemes elkerülni a bennfekvéses ellátást. A malárián kívül valós egészségügyi kockázat még a hasmenés és a kigyómarás. Szerencsére az utóbbi vonatkozásában eddig megfigyelőktől nem érkezett jelentés. Előfordult azonban, hogy egy szívpanaszokkal orvoshoz forduló megfigyelőt sürgősséggel alapos kivizsgálás után repatriáltak, de jutott már hasonló sorsra megfigyelő maláriából eredő májkárosodás miatt is.

Kapcsolat a fegyveres csoportokkal

Az őrök 2015 júniusában kapták a feladatot, hogy vegyék fel a kapcsolatot a felelősségi körzetükben tevékenykedő fegyveres csoportokkal, ismertessék velük a lefegyverzési, a leszerelési és a visszaillesztési folyamatot. A feladatot az őrök eltérő színvonalon hajtották végre. Volt olyan őrvezető, aki – mivel a térségében lévő fegyveres csoport az ő vallásának a riválisa – nem volt hajlandó végrehajtani a feladatot. A találkozókat általában problémamentesen zajlanak, de nem veszélytelenek. Egy rendfenntartó szervezetek nélküli területen nem kockázatmentes küldetés tájékoztatni egy fegyveres csoport vezetőjét, hogy a fegyvertelen katonai megfigyelői csoport figyelemmel kíséri a csoport tevékenységét, és így próbál nyomást gyakorolni rá a jogtalan tevékenység befejezése érdekében. Egy magyar katonai megfigyelő részvételével végrehajtott kiemelkedő esemény volt, amikor négy fegyvertelen megfigyelő tárgyalások útján szerzett vissza nyolc fegyvert, valamint számos ENSZ-felszerelést (repszálló mellényt, sisakot), melyet a fegyveres csoport korábban a MINUSCA felfegyverzett rendőreitől (!) zsákmányolt.

Az őrök választásokkal kapcsolatos tevékenysége

Az ideiglenes kormány 2015 eleje óta több alkalommal halasztotta el a tervezett alkotmányos népszavazást, valamint a parlamenti és az elnökválasztást. Az előkészületeket figyelembe véve a megfigyelői őrök már áprilisban feladatba kapták az összes szavazóhely meglátogatását, az ehhez kapcsolódó részletes adatgyűjtéssel együtt. Tekintettel arra, hogy átlagosan minden második faluban található ilyen hely, kiemelkedő lehetőség volt az őrök részére a felelősségi körzetük alapos megismerésére. A feltérképezést követően szintén az őrök látták el a szavazás-ellenőrző bizottságok tagjai eskütételének az ellenőrzését is, valamint segítséget nyújtottak az aláírt eskük fővárosba történő eljuttatásában.

2015 decemberében megtartották az alkotmányos népszavazást, és ennek során is jelentős szerepük volt a megfigyelőknek a választást megelőzően az urnák és a szavazólapok kijuttatásában. A népszavazás megfigyelése teljes erőfeszítést igényelt a megfigyelői őröktől. Utólag elmondható, a rendszer jól vizsgázott, a misszió vezetése szerint a megfigyelői jelentések tartalmasak, tárgyilagosak voltak, és jelentősen hozzájárultak a helyzet megértéséhez, a katonai erők szükséges reagálásának, átcsoportosításainak végrehajtásához. Bár a népszavazásnak nem volt közvetlen politikai hatalmi tétje, már ekkor nyilvánvalóvá vált, hogy a fegyveres csoportok, illetve a mögöttük lévő hatalmi rivalizálások miatt a parlamenti és elnökválasztások során nagyobb összetűzésekre lehet számítani.

A MINUSCA KATONAI MEGFIGYELŐI TEVÉKENYSÉGÉNEK JÖVŐKÉPE

A már eltervezett fejlesztések, változtatások

2016 elején kiadásához közeledett a misszió katonai megfigyelői őrseinek új felelősségi körzeteit ábrázoló térkép. Az új felelősségi területek figyelembe veszik a misszió beindulása, az első megfigyelői őrök települése óta összegyűjtött tapasztalatokat, a szektorok és a zászlóaljok felelősségi körleteinek határait, a közigazgatási területek választóvonalait, valamint a térségekben használható úthálózatot is. Természetesen optimális megoldás nem létezik. Van olyan felelősségi körzet, ahol egy őr két nagy, úthálózattal nem rendelkező nemzeti parkot is kap, míg a főváros, Bangui megfigyelői őrse sokkal kisebb területen járőrözik.

Az új felosztás alapján két őrsnek át kell települnie, mivel korábbi felelősségi területük az átlagosnál jelentősen kisebb volt, és az eredeti elképzelésekhez képest bebizonyosodott, hogy a székhelyeikként kijelölt városoknak nincs stratégiai jelentőségük. Vannak azonban olyan városok, ahova eredetileg nem terveztek megfigyelői őrsöket, viszont a fegyveres csoportok jelenlegi tevékenysége szükségessé teszi a katonai megfigyelők jelenlétét. Hasonló indokból lehetséges egy kevésbé hangsúlyos őrs áttelepítése is, mivel a száraz évszak beköszöntével javuló úthelyzet, valamint állattenyésztő népcsoportok Dél-Szudán felől időszakosan felénkülő bevándorlása alapul szolgál a fegyveres csoportok tevékenységének erősödéséhez.

A katonai megfigyelői őrsök tevékenységi rendjét meghatározó általános műveleti eljárás aktualizálása is folyamatban van. Az eredeti dokumentum egy másik ENSZ-misszió hasonló okmányára épült, még a MINUSCA adminisztratív rendszerének kiépülése, felső szintű szabályzóinak kidolgozása előtt. Elkerülhetlenné vált tehát az eljárás pontosítása, mely új terminológiai megnevezéseket vezet be, egyértelműen meghatározza a megfigyelői szolgálati utat, valamint az egyes vezetői beosztásban lévő személyek jogait, kötelességeit. Sajnos az új dokumentum kidolgozása az egyes szakterületek szakvéleményeinek késedelmes elkészítése miatt csúszik.

Fontos és tervezett folyamat még az őrsök logisztikai ellátottságának a fejlesztése. Ez azonban a katonai megfigyelői parancsnokságok lehetőségeit meghaladó kihívás: az őrsök által igényelt és raktárból elérhető anyagokat, eszközöket kiadták. A főbb ellátási hiányosságok felszámolása az igényelt eszközök, anyagok beérkezésének függvénye, mely a korábban részletezett problémák miatt megfelelően nehezen tervezhető.

A tervezett, de még nem telepített megfigyelői őrsök elosztása: a Nyugati Szektorban egy, a Középső Szektorban kettő, a Keleti Szektorban négy. Az eredetileg tervezett 24 megfigyelői őrsből 2016 elején csak 17 működött. A fennmaradó hét telepítése a szükséges megfigyelői létszám és a kitelepüléshez szükséges minimális logisztikai biztosítás függvénye. Ez legkorábban 2016 tavaszán történhet meg.

A lehetséges további előrelépések

A biztonsági helyzet változásától függően idővel második, sőt harmadik bázisok hozhatóak létre az egyes katonai megfigyelői őrsök felelősségi körzeteiben.¹⁴ Ez elősegítené, hogy az őrsök egyes területeket hosszabb időre, például egy hétre is meglátogassanak, és onnan hajtsanak végre járőrözéseket, adatgyűjtést. Mindehhez szükség van az államapparátus jobb kiépítettségére, valamint helyi biztonsági erők vagy a MINUSCA erőinek működésére az adott településen. A koncepció több lehetőséget rejt magában: a fegyverbegyűjtési folyamat megfigyelése, esetleges összetűzések esetén a menekültek helyzetének elemzése stb.

A katonai megfigyelői őrsök számának a növelése az ENSZ magas szintű jóváhagyásától függ. Bár alapvetően nem igényli BT-határozat módosítását, vélhetően nem járhat a katonai erő maximált létszámának a növelésével. Ebben az esetben ez csak akkor lehetséges, amikor a MINUSCA már átadja egyes területek ellenőrzését a Közép-afrikai Köztársaság fegyveres erőinek, ezáltal csökkentve a misszió fegyvereseinek a számát. Ez pedig – figyelembe véve a helyi haderő kiképzettségét, szerveztségét és összetételét – rövid távon nem fog megtörténni. Az őrsök számának növelése nagyobb rugalmasságot eredményezne, több járőr tevékenységét tenné lehetővé.

¹⁴ Az elképzelés Jose Maurice Castro bolíviai alezredes nevéhez köthető.

ÖSSZEZEGÉS

A MINUSCA az ENSZ egyik legfiatalabb, integrált, nagy létszámú missziója, egy földrajzi szempontból igen hátrányos elhelyezkedésű országban. A politikai nyilatkozat szerint a misszió ugyan elérte a teljes műveleti képességet, a valóságban azonban még mindig nem teljes a katonai erők felvonulása. Ehhez kapcsolódik az utánpótlások nehézkes beérkezése is, ami szintén nehezíti a katonai megfigyelői őrsök települését, működését. A fenti nehézségek ellenére jelenleg 17 katonai megfigyelői őrs látja el feladatát és szolgáltat adatokat a misszió vezetése részére. A tanulmány az őrsök problémáit, helyzetét igyekezett bemutatni a szerző, a katonai megfigyelők törzsfőnöke (korábban maga is őrsparancsnok) személyes tapasztalatai alapján.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Balogh Andrea–Besenyő János–Miletics Péter–Vogel Dávid: Országismertető. Közép-afrikai Köztársaság. A Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely és a Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálat kiadványa, 2015.

<http://binuca.unmissions.org/Default.aspx?tabid=5542&language=en-US>

<http://point.un.org/MINUSCA/SitePages/MINUSCA%20Background.aspx>

<http://reliefweb.int/report/central-african-republic/adopting-resolution-2217-2015-security-council-renews-mandate>

<http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/minusca02-15.pdf>

<http://www.misca.peaceau.org/en/>

http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1778%282007%29

<http://www.unmultimedia.org/tv/unifeed/asset/1343/1343663/>

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bk.html>

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ct.html>